

Małgorzata Brojak-Trzaskowska

Analiza i ocena "miękkich" uwarunkowań determinujących wzrost dynamizmu innowacyjnego w mikro i małych przedsiębiorstwach usługowych w Polsce

Ekonomiczne Problemy Usług nr 111, 255-264

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA BROJAK-TRZASKOWSKA
Uniwersytet Szczeciński

ANALIZA I OCENA „MIĘKKICH” UWARUNKOWAŃ DETERMINUJĄCYCH WZROST DYNAMIZMU INNOWACYJNEGO W MIKRO I MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTWACH USŁUGOWYCH W POLSCE

Streszczenie

Wzrost aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw wymaga identyfikacji sił napędowych i barier procesów innowacyjnych. W artykule zaprezentowano „miękkie” czynniki rozwoju w mikro i małych przedsiębiorstwach. Sukces we wdrażaniu innowacji wymaga skoordynowanego i synergicznego współdziałania różnych podmiotów, w szczególności władz na szczeblu centralnym, samorządów na szczeblu regionalnym, organizacji gospodarczych i pozagospodarczych. Bardzo ważne jest przy tym budowanie strategii innowacji i innowacyjnej kultury organizacyjnej.

Słowa kluczowe: innowacje, dynamizm innowacyjny, mikro i małe przedsiębiorstwa

Wprowadzenie

W obecnych czasach, odznaczających się silną presją konkurencyjną, wzrostem znaczenia postępu techniczno-technologicznego, a także wymagań i oczekiwań ze strony klientów, coraz ważniejszą rolę odgrywa systematyczna innowacyjność we wszystkich obszarach funkcjonowania przedsiębiorstw. Ponadto, biorąc pod uwagę fakt, że filarem funkcjonowania i rozwoju współczesnych gospodarek są mikro i małe podmioty, celem rozważań zawartych w niniejszym artykule jest przybliżenie „miękkich” czynników, kształtujących aktywność innowacyjną w badanych przedsiębiorstwach, ze szczególnym uwzględnieniem egzo- i endogenicznych uwarunkowań o charakterze ekonomiczno-finansowym, społeczno-kulturowym i demograficznym, psychologicznym, intelektualnym oraz organizacyjno-zarządczym.

Zaprezentowane rozważania oparto na wynikach badań ankietowych przeprowadzonych wśród polskich przedsiębiorstw usługowych. Pytania zawarte w kwestionariuszu ankiety dotyczyły rodzaju zrealizowanych przedsięwzięć innowacyjnych, wewnętrznego potencjału innowacyjnego w badanych podmiotach gospodarczych i egzogenicznych uwarunkowań innowacyjności, a także źródeł działalności rozwojowej.

1. Specyfika działalności innowacyjnej w mikro i małych przedsiębiorstwach

W wypadku mikro i małych przedsiębiorstw usługowych nakłady ponoszone na działalność innowacyjną są na relatywnie niskim poziomie. Analizując źródła finansowania projektów innowacyjnych w badanych podmiotach, stwierdzono że odpowiednio¹:

- mikroprzedsiębiorstwa w blisko 62% korzystają ze środków obcych, głównie kredytów bankowych i leasingu,
- 68% małych podmiotów wykorzystuje zewnętrzne finansowanie w postaci kredytów, leasingu i środków unijnych.

W strukturze innowacji wprowadzonych w mikro i małych przedsiębiorstwach usługowych dominują nakłady ponoszone na zakup i zainstalowanie maszyn i urządzeń oraz nakłady na szkolenia pracowników. Należy przy tym zauważyć, że na jeden badany podmiot przypadło łącznie nieco ponad pięć innowacji. Ponadto, wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że w głównymi źródłami innowacji są odpowiednio:

- w mikroprzedsiębiorstwach – transfer innowacji z otoczenia (co trzeci ankietowany wybrał tę odpowiedź), restrukturyzacja, procesy *stricte* rozwojowe lub badania rynkowe (źródła wskazane przez 25% respondentów), a także dla 20% badanych twórcze naśladowanie konkurentów i konieczność dostosowania się do zmieniających się przepisów prawnych; wyniki wskazują na to, że w strukturze wdrażanych projektów dominują innowacje imitacyjne (odtwórcze),
- w małych przedsiębiorstwach – dostosowanie do wymogów prawnych (te źródła są istotne dla 50% ankietowanych), procesy restrukturyzacyjne, rozwojowe i racjonalizacyjne, a także usługi specjalistyczne, w tym szkoleniowe i doradcze oraz transfer innowacyjnych rozwiązań z otoczenia (te źródła wskazywał co trzeci badany podmiot gospodarczy).

Analizując źródła informacji dla działalności innowacyjnej w mikroprzedsiębiorstwach stwierdzono, że w 50% badanej podzbiorowości główną rolę odgrywają propozycje właścicieli, co wynika ze specyfiki tych podmiotów, zwłaszcza centralizacji zarządzania, a także pomysły klientów, naśladowanie konkurentów, postulaty dostawców oraz internet. Dla porównania, w małych przedsiębiorstwach jest to przede wszystkim kreatywność menedżerów, sieć internetowa oraz uczestnictwo w targach i wystawach branżowych (50% ankietowanych wybrało ten wariant odpowiedzi).

Analizując efekty innowacji wprowadzanych w mikroprzedsiębiorstwach stwierdzono, że co drugi badany podmiot podkreśla znaczenie efektów rynkowych oraz jakościowych, przy relatywnie mniejszym znaczeniu poprawy organizacji pracy. W wypadku co trzeciego przedsiębiorstwa, wdrażane projekty przyczyniają się do poprawy jakości usług, a także podwyższenia poziomu obsługi klientów, zatem przedsięwzięcia te generują efekty jakościowe. Dla porównania, aż 86% średnich

¹ Wyniki przeprowadzonych badań dotyczyły lat 2006–2009. Por. M. Brojak-Trzaskowska, *Determinanty innowacyjnego rozwoju przedsiębiorstw na przykładzie wybranych rodzajów usług*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012, s. 233.

przedsiębiorców zwraca uwagę na to, że wprowadzane nowości nie wpływają na poprawę warunków pracy, ani na dostosowanie się do wymogów prawnych, natomiast mają duży wpływ na wzrost poziomu jakości oferowanych usług. Podobne aspekty są istotne dla większości dużych przedsiębiorstw².

Należy ponadto dodać, że dynamizm innowacyjny mikro i małych podmiotów gospodarczych w sektorze usługowym systematycznie wzrasta, przy czym aktywność innowacyjna w wypadku przedsiębiorstw produkcyjnych jest wyższa niż w podmiotach usługowych – w 2012 roku 45% przedsiębiorstw prowadzących działalność wytwórczą wprowadziło innowacje produktowe, a 35% – innowacje procesowe. Odnotowano przy tym niewielki wzrost znaczenia zewnętrznych źródeł w finansowaniu działalności rozwojowej, tj. z 22% w 2010 roku do 24% w 2012³, co świadczy o tym, że przedsiębiorcy wolą korzystać z własnych (wewnętrznych) źródeł finansowania projektów innowacyjnych. Wynika to między innymi z trudności związanych z pozyskaniem kredytów oraz kosztów z tym związanych, a także niechęci do wykorzystywania zewnętrznego dostępu do środków finansowych. W tych podmiotach gospodarczych, które zdecydowały się na zewnętrzne finansowanie dominującą rolę odgrywają kredyty bankowe w rachunku bieżącym, kredyty obrotowe i inwestycyjne oraz leasing.

2. Przybliżenie ogólnych uwarunkowań rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw przez pryzmat działań innowacyjnych

W ujęciu ogólnym uwarunkowania innowacyjnego rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw sektora usługowego, czy też przedsiębiorstw w ogóle, można podzielić na zewnętrzne i wewnętrzne. W wypadku uwarunkowań zewnętrznych mamy do czynienia ze zjawiskami, zdarzeniami i procesami, których źródłem jest otoczenie, natomiast uwarunkowania wewnętrzne odnoszą się przede wszystkim do potencjału innowacyjnego konkretnego podmiotu gospodarczego, jego zasobów (ludzkich, rzeczowych, finansowych i niematerialnych), a także systemu zarządzania innowacjami, rozumianego jako zespół skoordynowanych czynności, takich jak:

- podjęcie racjonalnej decyzji o realizacji działalności innowacyjnej, na podstawie przeprowadzonego rachunku opłacalności konkretnego wariantu przedsięwzięcia innowacyjnego,
- zaprojektowanie przebiegu poszczególnych etapów procesu innowacyjnego – budżetu, okresu realizacji, osób lub jednostek organizacyjnych odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań,
- zorganizowanie zaplanowanych działań, np. zapewnienie dostępu do optymalnego źródła innowacji, koniecznych zasobów warunkujących realizację zadań innowacyjnych, w tym zintensyfikowanie wykorzystania wiedzy ukrytej i kre-

² Por. M. Brojak-Trzaskowska, *Determinanty innowacyjnego rozwoju...*, s. 240.

³ 3. edycja Raportu Banku Pekao: *mikro i male firmy – perspektywy własnej firmy lepsze niż gospodarki*, <http://media.pekao.com.pl/pr/233454/3-edycja-raportu-banku-pekao-mikro-i-male-firmy-perspektywy-wlasnej-firmy-lepsze-niz-gospodarki> (31.10.2013).

atywności pracowników, wybór właściwych metod i technik organizacji pracy, które umożliwią sprawne i skuteczne działanie,

- przeprowadzenie, w tym stworzenie skutecznego systemu motywowania pracowników, stymulujące zachowania twórcze i innowacyjne, a także zaangażowanie w realizację zadań innowacyjnych,
- kontrolowanie i wdrażanie działań interwencyjnych jako immanentna funkcja zarządzania w ogóle.

Zarówno uwarunkowania zewnętrzne, jak i wewnętrzne można rozpatrywać w kontekście stymulatorów i barier dla rozwoju działalności innowacyjnej. Ponadto, niektóre z nich mogą mieć neutralny charakter i nie oddziaływać w ogóle lub jedynie w minimalnym zakresie na dynamizm innowacyjny badanych podmiotów gospodarczych – liczbę wdrożonych projektów i ich strukturę.

Przeprowadzając dogłębniejszą systematyzację determinant aktywności innowacyjnej w gospodarce należy zauważyć, że w grupie czynników egzogenicznych można dodatkowo wymienić uwarunkowania o charakterze makroekonomicznym, administracyjno-instytucjonalnym oraz społeczno-kulturowym, natomiast w odniesieniu do uwarunkowań endogenicznych będą to odpowiednio aspekty:

- ekonomiczno-finansowe,
- intelektualne,
- psychologiczne,
- socjokulturowe,
- organizacyjno-zarządcze.

Należy przy tym zauważyć, że niska dynamika działań innowacyjnych w polskich mikro i małych przedsiębiorstwach wynika przede wszystkim ze zróżnicowanych zmiennych o charakterze makroekonomicznym, barier rynkowych, a także ograniczeń związanych ze słabymi stronami działalności naukowej i badawczo-rozwojowej⁴, prowadzonej przez szkoły wyższe, jednostki Polskiej Akademii Nauk, Polską Akademię Umiejętności, instytuty, laboratoria, ośrodki badawcze, JBR-y, centra techniczno-technologiczne, a także ośrodki zajmujące się działalnością innowacyjną, szczególnie badawczą i rozwojową, w tym organizacje branżowe.

Uwzględniając przedmiot zainteresowań badawczych zawartych w niniejszym artykule należy przybliżyć „miękkie” aspekty działalności innowacyjnej prowadzonej w mikro i małych przedsiębiorstwach, czyli zewnętrzne uwarunkowania o charakterze społeczno-kulturowym, a także uwarunkowania wewnętrzne, przede wszystkim o charakterze intelektualnym, psychologicznym, kulturowym oraz organizacyjnym i zarządczym.

⁴ Ż. Plaskacz, W. Plaskacz, *Wybrane problemy innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw*, w: *Innowacyjność przedsiębiorstw*, red. M. Cisek, B. Domańska-Szaruga, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce 2007, s. 36.

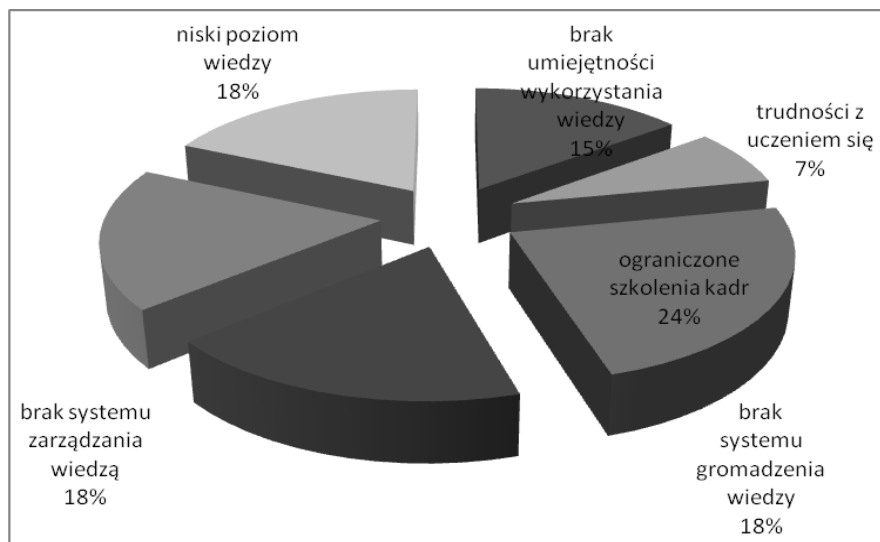
3. Analiza „miękkich” czynników innowacyjności w badanych podmiotach gospodarczych

Analizując uwarunkowania społeczno-kulturowe indukowane przez otoczenie mikro i małych przedsiębiorstw usługowych działających w Polsce należy zwrócić uwagę przede wszystkim na to, że odpowiednio:

- w grupie obejmującej mikroprzedsiębiorstwa mamy do czynienia przede wszystkim z niedostosowaniem systemu edukacyjnego do rzeczywistych potrzeb innowacyjnych przedsiębiorstw – zdaniem 54% badanych jest to główna przeszkoda w rozwijaniu działalności innowacyjnej,
- w podzbiorowości małych przedsiębiorstw podstawowe znaczenie ma brak powiązań sfery nauki ze światem biznesu, a także nieufność społeczeństwa wobec wprowadzania zmian – po 40% respondentów wskazało te bariery we wdrażaniu innowacji.

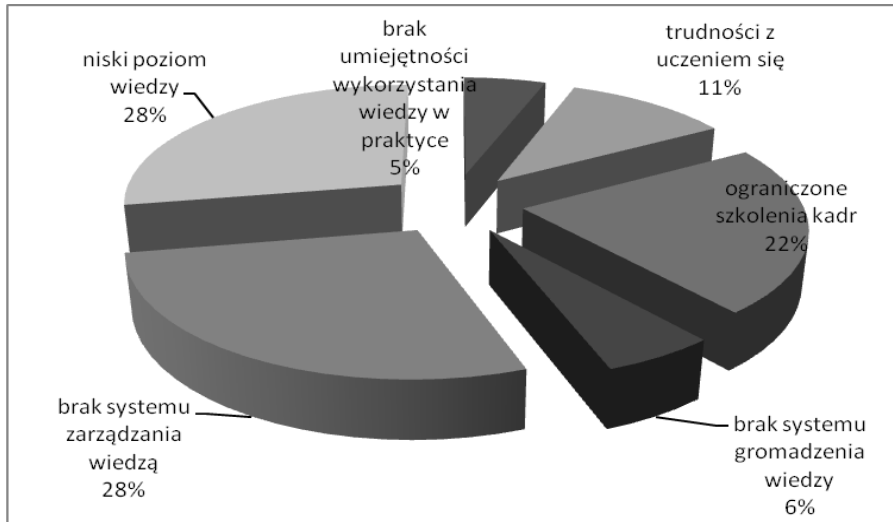
W wypadku wewnętrznych czynników o charakterze intelektualnym mikroprzedsiębiorstwa zwracają uwagę przede wszystkim na ograniczone (niedostosowane do potrzeb) szkolenia pracowników, natomiast niemal co piąty podmiot akcentuje znaczenie niedostatecznego lub w ogóle braku systemu zarządzania wiedzą – jej pozyskiwania, gromadzenia i wykorzystywania, a także niewystarczające zasoby wiedzy przydatnej w praktyce biznesowej.

Strukturę endogenicznych czynników intelektualnych ograniczających aktywność innowacyjną w badanych gospodarczych przedstawiono odpowiednio na rysunkach 1 i 2.

Rysunek 1. Struktura wewnętrznych barier o charakterze intelektualnym we wdrażaniu innowacji w badanych mikroprzedsiębiorstwach

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Rysunek 2. Struktura wewnętrznych barier o charakterze intelektualnym we wdrażaniu innowacji w małych przedsiębiorstwach

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań.

Analizując psychologiczne uwarunkowania o charakterze wewnętrznym w zakresie pobudzania innowacyjności mikroprzedsiębiorstw stwierdzono, że mamy do czynienia z:

- brakiem wyobraźni i intuicji pracowników oraz brakiem skłonności do podejmowania ryzyka (po 23,7% udzielonych odpowiedzi),
- oporem pracowników wobec zmian inicjowanych i wprowadzanych w przedsiębiorstwach (21,1%),
- brakiem umiejętności do poszukiwania nowych rozwiązań dla zidentyfikowanych problemów wymagających szybkiego podjęcia decyzji interwencyjnych (18,4%),
- brakiem motywacji poznawczej (13,1%).

Dla porównania, w małych przedsiębiorstwach podstawowymi barierami psychologicznymi są: brak wyobraźni i intuicji pracowników, brak skłonności do podejmowania ryzykownych przedsięwzięć oraz opór pracowników wobec wdrażanych zmian (po 21,7% ogółu udzielonych odpowiedzi), przy relatywnie mniejszym znaczeniu braku motywacji poznawczej i braku umiejętności wśród personelu do generowania nowych sposobów rozwiązania określonych problemów (po 17,5%).

W przypadku socjokulturowych przeszkód o charakterze wewnętrznym w intensyfikowaniu działalności innowacyjnej w mikroprzedsiębiorstwach należy zwrócić uwagę na:

- nieutralne zachowania twórcze i innowacyjne (29,4% ogółu udzielonych odpowiedzi),
- brak innowacyjnej kultury organizacyjnej oraz złe relacje międzyludzkie w badanych podmiotach gospodarczych (po 26,5%),

- brak klimatu organizacyjnego przychylnego dla twórców i innowatorów (17,6%).

Z kolei w małych podmiotach prowadzących działalność gospodarczą, z barier psychologicznych należy wskazać przede wszystkim brak klimatu innowacyjno-partycypacyjnego (40% ogólnej liczby udzielonych odpowiedzi), brak kultury organizacyjnej ukierunkowanej na upowszechnianie innowacji – jest to przeszkoda istotna dla co czwartego przedsiębiorstwa z badanej podzbiorowości, złe relacje interpersonalne (20%), a także nieutralone zachowania kreatywne (15%).

Rozpatrując socjokulturowe bariery wewnętrzne w kreowaniu i wdrażaniu projektów innowacyjnych w mikroprzedsiębiorstwach należy zauważyć, że główną rolę (w co piątym badanym podmiocie) odgrywa brak strategii ukierunkowanej na działalność innowacyjną, co w dużej mierze wynika z faktu, że w tego typu organizacjach gospodarczych mamy do czynienia z brakiem lub bardzo niskim stopniem formalizacji zarządzania. Dla porównania, w małych przedsiębiorstwach jest to przede wszystkim:

- skostniała struktura organizacyjna, co wiąże się z brakiem elastyczności w działaniach i jest negatywnym zjawiskiem z punktu widzenia działalności innowacyjnej (25% udzielonych odpowiedzi),
- brak strategii innowacyjnej oraz brak twórczego stylu kierowania (w obu przypadkach po blisko 21%),
- brak systemu zarządzania innowacjami (16,7%),
- nieskuteczny system informacji i komunikowania się (8,3%).

4. Kierunki działań na rzecz zintensyfikowania działalności innowacyjnej w mikro i małych przedsiębiorstwach przez pryzmat „miękkich” czynników innowacyjności

Rozważania zwarte w poprzednim podrozdziale wskazują na konieczność zrealizowania konkretnych działań na rzecz wzrostu innowacyjności w badanych podmiotach gospodarczych, zwłaszcza:

- ukierunkowania systemu edukacyjnego na potrzeby przedsiębiorstw, szczególnie w zakresie rozwijania działalności innowacyjnej,
- popularyzowania obustronnych korzyści wynikających z kooperacji innowacyjnej między światem nauki i światem biznesu,
- stworzenia kompleksowego i skutecznego systemu rozwoju (szkolenia i doskonalenia) zasobów ludzkich,
- rozwijania zasobów intelektualnych, zwłaszcza zasobów wiedzy w mikro i małych przedsiębiorstwach,
- stworzenia skoordynowanego systemu zarządzania wiedzą w badanych podmiotach gospodarczych, stanowiącego integralny element zarządzania przedsiębiorstwem jako całością,
- zdynamizowania wykorzystania wiedzy ukrytej, mającej zastosowanie w praktyce gospodarczej,
- zbudowania i utrwalania klimatu innowacyjno-partycypacyjnego oraz innowacyjnej kultury organizacyjnej,

- systematycznego wykorzystywania potencjału innowacyjnego tkwiącego w samych pracownikach – motywacji poznawczej, myślenia dywergencyjnego, skłonności do eksperymentowania i podejmowania ryzyka,
- zbudowania i konsekwentnego realizowania strategii innowacyjnej stanowiącej integralny element ogólnej strategii funkcjonowania i rozwoju,
- uelastycznienia struktur organizacyjnych,
- zwiększenia skuteczności wewnętrznego systemu informacyjnego i komunikowania się z interesariuszami zewnętrznymi przez stosowanie nowoczesnych, dynamicznych metod, technik i instrumentów zarządzania,
- wdrożenia twórczego stylu kierowania.

5. Inne działania dynamizujące aktywność innowacyjną w mikro i małych przedsiębiorstwach

Za istotny czynnik wspierania dynamizmu innowacyjnego w mikro i małych przedsiębiorstwach należy uznać proinnowacyjną politykę państwa, kreowaną i realizowaną zarówno na szczeblu centralnym, jak i samorządowym, a zwłaszcza:

- tworzenie formalno-proceduralnych ram dla prowadzenia działalności innowacyjnej, w tym opracowywanie i skuteczne wdrażanie dokumentów (np. strategii, programów) i instrumentów (szczególnie ekonomiczno-finansowych, np. instrumentów grantowych i ulg podatkowych, systemu poręczeń i gwarancji w związku z prowadzoną działalnością badawczo-rozwojową, udzielanie wsparcia funduszom kapitału podwyższonego ryzyka, tzw. *venture capital*, a także narzędzi formalno-prawnych i administracyjnych, np. z zakresu ochrony praw własności intelektualnej, zamówień publicznych, rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego) stymulujących innowacyjność podmiotów gospodarczych,
- ułatwianie podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, szczególnie o innowacyjnym charakterze,
- podejmowanie aktywnych działań, zwłaszcza edukacyjnych i promocyjnych na rzecz zbudowania otoczenia przyjaznego dla przedsiębiorców innowatorów – wzmocnienia instytucji otoczenia okołobiznesowego, rozwoju klastrów, a także rozwoju zasobów ludzkich – potencjału intelektualnego dla innowacji,
- systematyczne zwiększanie nakładów finansowych na działalność innowacyjną – zaangażowanie nie tylko środków pochodzących z budżetu państwa, ale również – na większą niż dotychczas skalę – z funduszy unijnych,
- intensyfikowanie kooperacji, np. naukowo-biznesowej w zakresie projektowania, opracowania i upowszechniania (komercjalizacji) projektów innowacyjnych,
- popularyzowanie proinnowacyjnych postaw i zachowań, czy też w szerszym ujęciu przedsiębiorczości, w polskim społeczeństwie.

Ponadto, ważną rolę powinno odgrywać przyspieszenie tempa modernizacji polskiej gospodarki otwartej na:

- dyfuzję nowych rozwiązań, np. przez rozwój i transfer zaawansowanych technologii,

- rozwój nowoczesnych usług, np. informatycznych, komunikacyjnych
- zagraniczne inwestycje bezpośrednie,
- akumulowanie i systematyczne wykorzystywanie zasobów nowej wiedzy,
- korzyści związane z rozwojem społeczeństwa informacyjnego.

Podsumowanie

Współcześnie wzrost wymagań rynkowych determinuje konieczność ciągłego wdrażania innowacji w gospodarce, zatem również w mikro i małych przedsiębiorstwach. Inicjowane i upowszechniane projekty innowacyjne powinny przy tym koncentrować się nie tylko na produktach i usługach, ale również procesach, a także sferze organizacji, zarządzania i marketingu.

Co istotne, skuteczna realizacja procesu innowacyjnego, zwłaszcza efektywne upowszechnienie innowacji w praktyce gospodarczej (komercjalizacja), jest wynikiem zaistnienia optymalnej kombinacji czynników zewnętrznych i wewnętrznych – wymaga przy tym, między innymi:

- zidentyfikowania okazji do wprowadzenia określonej innowacji na określony rynek, tzw. luki innowacyjnej,
- wykorzystania szans rozwojowych generowanych przez otoczenie,
- odpowiedniego zaprojektowania wdrażanych działań w ramach fazy projektowo-koncepcyjnej,
- zapewnienia potrzebnych środków finansowych – doboru jak najlepszych (najtańszych, bezpiecznych i najłatwiej dostępnych) źródeł finansowania projektów innowacyjnych,
- umiejętnego łączenia pomysłów pochodzących z różnych źródeł, zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych,
- zapewnienia kompetentnego, zaangażowanego, kreatywnego i odpowiedzialnego personelu, przy uwzględnieniu konkretnych kryteriów ilościowych i jakościowych,
- odpowiedniego wsparcia technicznego i organizacyjnego (np. infrastruktury badawczej, dodatkowego wyposażenia, doboru odpowiednich metod i technik organizacji pracy).

Reasumując, tylko systematyczna innowacyjność we wszystkich obszarach działania, dostęp do dobrych jakościowo – rzetelnych, kompleksowych i aktualnych – informacji, odpowiedzialność wobec społeczeństwa, zwłaszcza społeczności lokalnych i środowiska naturalnego, a także zbudowanie unikatowego kapitału intelektualnego, szczególnie inwestycje w rozwijanie i gromadzenie zasobów wiedzy, zapewnią właściwe funkcjonowanie oraz – co należy wyraźnie podkreślić – rozwój w przyszłości mikro i małych przedsiębiorstw, stając się filarem ich potencjału konkurencyjnego, a także siłą motoryczną dla rozwoju systemu społeczno-gospodarczego, tak w skali lokalnej, jak i w odniesieniu do poszczególnych regionów oraz całego kraju.

Ponadto, uwzględniając niski poziom innowacyjności w polskich mikro i małych przedsiębiorstwach, należy zauważyć, że współcześnie pilną potrzebą i zarazem koniecznością jest umiejętne (skuteczne i efektywne) zaprojektowanie i wykorzy-

stanie potencjału innowacyjnego tkwiącego w samych podmiotach gospodarczych, przy odpowiednim wsparciu instytucjonalnym, a także formalno-prawnym oraz wykorzystaniu szans indukowanych przez otoczenie, zwłaszcza makroekonomiczne i branżowe (głównie rynek).

Literatura

3. edycja Raportu Banku Pekao: mikro i male firmy – perspektywy własnej firmy lepsze niż gospodarki, <http://media.pekao.com.pl/pr/233454/3-edycja-raportu-banku-pekao-mikro-i-male-firmy-perspektywy-wlasnej-firmy-lepsze-niz-gospodarki>.
- Brojak-Trzaskowska M., *Determinanty innowacyjnego rozwoju przedsiębiorstw na przykładzie wybranych rodzajów usług*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012.
- Plaskacz Ż, Plaskacz W., *Wybrane problemy innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw*, w: *Innowacyjność przedsiębiorstw*, red. M. Cisek, B. Domańska-Szaruga, Wyd. Akademii Podlaskiej, Siedlce 2007.

ANALYSIS AND EVALUATION OF SOFT CONDITIONS THAT DETERMINE THE GROWTH OF INNOVATIVE DYNAMISM IN THE MICRO AND SMALL ENTERPRISES IN POLAND

Summary

The increase of the innovative activity of companies requires an identification of the motive forces and barriers of innovative processes. This paper presents a „soft” factors of development in micro and small enterprises. Success in implementing the innovations requires coordinated and synergistic cooperation of various entities, especially the authorities on the central level, self-governments of the regional level, economic and non-economic organizations. Of great importance is to build an innovation strategy and of innovative organizational culture.

Keywords: innovation, dynamism innovative, micro and small enterprises

Translated by Małgorzata Brojak-Trzaskowska